

HELMUT

Speaker approximately 70 years old, and is reported to hail from Okankolo originally. He has however spent long periods of time outside the country and is currently a resident of Wanaheda, Windhoek.

Note: Pauses and contractions (like for example oshok'egumbo (= oshoka egumbo)) have not been indicated consistently throughout the text.

(Vilho)

Eeh, Vi/ho... nandi ku /ombwe/'ashike kutya sigo oompano, eeh aatseyindjokonona yetu ohaye tu /ombwe/e ashike kutya otwa za komatale. Omatale o/wapeni mbe/a momata/e. Nampano twa za poongandankuru dhetu... openi? 'Shoka owu na ngaa mpo wa zi/e tashi ti mpano opo twa zile mpa. Omatale o/wapeni mbe/a. Oku n'eta/e tashi ti... omulonga omunene ngoka hagu ithanwa ogwaKongo. Ndee omatale.. oku na wo.. etale /imwe hali ithanwa oLake Tanganyika, ndee ondi shi kutya hapo twa za mpoka. Ondi shi kutya siku/imwe otwa za natango kombanda yoma-yomata/e ngoka taga popiwa mpoka. Oku na Lake Victoria. Tashi ti omatala- omata/'agehe ngo tatu popi mpaka, ndee ndino omeya ngano omanene ngano gaKongo, halyo etare ngono omulonga. Omatale oohwiyaka.. hu kuuziro wa wa wa shi womulonga ngoka gwa...gwaKongo. Iyaa molweendo lwandje sho nde enda... ondi itsa wo momaraka, ngoka ge na ekwatathano.. nelaka lye-lye- ndika hatu popyeni... ko, hatu ti olyoshiwambo. Iyaa, o- nge ando otatu popi... ooo.. oshiwambo otatu ti.. okanona otaku tiwa "okanona" nenge "okaana". Omanga ku na wo aantu ye /i wo kuuzi/o hono ngaashi moKenya nomoUganda, okaana ohaku tiwa ngaa.. "kanona kanini", ngaashi tatu ti "okanona okashona". Oshu uki/a ke/aka lyetu. Oku na wo... taku ti... mutwe, tashi "omutwe" moshikwanyama nenge "omutse" moshindonga. Omakutsi haku ti "matwi", omatwi moshikwanyama go omakutsi moshindonga. "Ndaaka".. elaka eraka tashi ti ngaashi ndi nga lyi /i mokana koye. "Magego", omayego ngaa, ngashika ngaa ge li mokana koye. "Ndjingo", othingo, ngaashi ngaa tu yi shi. Shoka kaye na nee ihaa gwedha ko nee o-ondji hatu gwedha ki-kiitsa aruhe oyu uki/i/a ashike koshitsa. Oto mono ngaashi ka taku tiwa "okwaako". Ku yo otaa ti "kwoko". Okugulu ohatu ti okugulu yo otaa ti "kuguru". Tashi ti e/aka ndino ndi wete... Iya kwatathana nandika tu hatu popyeni mo-mOwambo. Tandii ha/a okutya mpano opo naanaa pekuvu mpa twa zeni. Iyaa, shimwe ashike nee... o/windji tse aambantu ndi shi, aambantu otashi ti aantu, osho tashi ti uumbandu nge taku tiwa uumbandu otashi ti... mbano yaakwetu yokumbugantu ohaa ti "mbantu" s'oohatu ti "aantu". Ko oku na yamwe taa ti muntu, omuntu, waatu. Iya, ayehe mbono shaa gumwe ta ti ngawo ota popi... oshinima shimwe ashike kutya.. aantu, oshoka katu na... eeh, o/waala katu na omuntu omutiligane nenge omutoke/e aaye! Haku tiwa ashike omuntu. Nge oto zi oto zi hwiyaka... otaku ti omuntu ngwiya te ende hwi. Kutya nee oku na o/waa/a /watya ngiini shaashike te ende komaguru gaa/i.. omuntu. Onkene ano tashi ti... eh, ngaye.. ohandi nyengwa... shoka paunongononi ando opwa /i opaunongononi ondi na okuhita mo tandi yi e tandi yi sigo /o/o okiilongo mbino nda popi mpano, ndi ka mone kutya oogandanku/u dhetu odhi /i peni nenge omarunda, mpo twa za openi. Iirongitho ayihe hayi longithwa.. mOwambo, oko to yi adha hono, omatati, omagonga, oge li tu naanaa ngaashi ka getu. Nando inaga tu/wa oofugi, inaga tu/wa omishi/a. Egonga, egonga shike go gamwe oma/e/eka nee, tashi ti shoka oga ningila.. ngee nando owa adhika

koshi/ikama ngaashi onkoshi, oto shi tsu shi li kokule. Getu tashi ti oga ningi/wa gokumba oga fa ashike oshikuti. Iinima ayihe mbyono oko to yi adha. Iishuma mbino yene mbi hatu hongo mbino, oombiga ndhi tashi ti... oko to yi adha ya hongwa, ndee... onda ye/ekele okuta/a iishuma mbino yi li moo...moEgipiti. Oya faathana tuu niikwawo mbika tu neni kOwambo. Shimwe ashike, erongo lyawo, oya /ongwa ya ko/a, yi vulithe mbiyaka tu neni kOwambo. Ondi shi kutya otu na wo ng'eekwatathano naaEgipiti pomathimbo gamwe ndi shi kutya, shoka ka pe shi unene nge oto ta/a uule mbono wokuza po, pomahara ngaashi ngo nda popi. Nokuya muSudana naEgipiti opopepi. Iyaa. Tse nee kombinga ndjino yetweni aawambo. Ondi shi kutya ota na natango okulonga.. nuudhiginini opo tu mone naanaa kutya.. tseni, otseni oolye(**lj**)? Unene... muno ngaashi muno moNamibia, kombinga ndjino huno tu li huno... yokumbaga-mbugantuninginino. Otu ri ko naamwameme... yaaherero. Nde aruhe nge tuv(=tu uvu) too- to rombwe' taku tiwa "aaye, aa-tse naaherero aamwayinathana". Eeno! Aamwayinathana ngiini? Otwa topoka- otaa topokere peni? Oshitya natango handi hala ngokuts-.. uva kaatseyi...ndjokonona, ngaye kandi shi omutseyindjokonona, shimwe ashike, ohandi pula, ethimbo a/ihe otandi pu/a. Nda ha/a nga ndi tseye... kutya oshinima ano.. oshu uka naanaa peni? OK, nge tatu pu/a ne aaHere/o. Aaherero oya topoka mongundu dhi /i mba/i ngayingeyi. Yamwe otaa ti aambanderu, yamwe aaherero, tse huno ohatu ti atuhe aana yaNangombe. Mangundu... nakadhu, tashi ti ando mbano aana ando ya-ya-yaNangombe mbaa. Ngayingeyi sho nda ha/a okupu/a mpano... otwa topokera peni.. naaherero? Ku, kombinga ndjiyaka yokuuninginino... mbangarantu wetu, otu na ko... aadhimba, otu na ko... aahimba. Eh, aadhimba naaherero... ongaashi ashike.. wu li omukwanyama... nomuwa/e, ayehe mbono yamwe **ayeke**. Nenge ndi tye... o-owambo otwe yi topora nee nomo-...moongundu mbali. Ope na odee...ope na wo odhee nozee. oDhee no zee, nge oto zi mOndonga wu uka kuuninginino, oto adha ko odhee no ozee... me/aka, nge wu uka kuumbangarantu...ziro, tashi ti nena hono oto adha ko oD. Onzi, odi moshikwanyama. Ondhi ndjino yo yene yokapuka, nayo ooo odii natango moshikwanyama. **Omanga** moshindonga noshikwambi noshigandje/a ondhi. Onzi oyi li oshimuna. Iyaa, ayehe mbano omuhoko gumwe **aguke**, ndee... modialekte ne ndjoka tatu popi mo-mo-inta... shike mono mukupopya. Otwa topok'ishee. Ndee hasho nee shi /i aaherero naambande/u, e/aka /imwe **a/ike** thi/uthi/u, elaka limwe alike thi/uthi/u. Ngayingeyi otandi pula nee kutya.. shi(=shika) nda ha/a unene okutseya kaatseyindjokonona mbano yetu yoshiwambo, eeh... oye li mo ngaa nee oyendji, mbano haye ya mo-monima ondi kutyu/e. Ngweye oho ya mo moshiwambo, otu na wo omusamane Immanue/a....iya.. Mwatara, otu na wo Vi/ho Shirongo. Ayehe mbano aantu yondjokonona. MOoondonga mwiya omu n'ishee.. natango gumwe ndi shi kutya onamba/a, naye omutseyindjokonona. Kokuna wo mbano ya shanga omambo... ngaashi omusamane nakusa... eeh... oo... Olye ano gwetu... a shanga omambo ogendji goshiwambo... Namuhuya. Iyaa... ayehe mbono aatseyiyondjokonona ndee Namuhuya oku... okwa ndhika unene moshindonga.. nondjokonona yaakwanii/wa yaandonga. Ya, **omanga**... Shi/ongo... okuuki/i/a.. Owambo ayihe. Osho wo... Mwatara. Iyaa, ndee ngere ando oto ti... oo... opaunongononi, sigo ompano kape na ogumwe a rombwerandje kutya otwa za peni, osho unene nda hara okuuki/i/a mpono kutya

10.13

tseni nee onгаа aawambo otwa zeni naanaa peni? Okomatale okwa pita peni? Openi twa topokela naamwameme mbano yaaHerero. O- aantu yayina yimwe, ndee e ta ka topoka yamwe ya yi kuumbugantu yamwe ya kala.. pokati. Yo taay'ukilile sigo ishewe uumbangalantu, tashi ti aantu yamwe **ayeke** mbo. Ngashingeyi...

(Vilho)

O, iilongo mbyono... ngele otashi ti otu uka kuumbugantu...zilo.. oto adha ko Tanzania. Ko hwiya oku na wo etale limwe li li ko natango hali ithanwa... Lake Nyanza nenge eeh Malawi, tashi ti li li kombinga ndjiyaka yaMalawi. Olya li hali ithanwa nga lyaTanganyika ndele ngashingeyi taku ti olya ninga Malawi. Iya, mpano ope na wo Lake Nyanza, olyi li po.. kuuninginino waKenya... pokati kaKenya na... po ope na wo... oLake... eeh.. Tanzania. Omatale agehe ngoka. Iyaa, huno nee kuumbangalantu, oku na omulonga, kaku na we omatale.

(Vilho)

Omalaka ngono.. oto ga adha... moKongo, ondi shi kutya nomoKongo Brazzaville oto li adha mo, sigo lokoCameroon, ayehe mbono aantu. Ngee tatu popi aantu otashi ti aabantu. Ngweye to zi ko... uumbangalantu waKongo, mbwiyaka tashi ti wa yi kaantu mbeyaka yokuuninginino kaye shi yelaka ndika lyetu. Nge ohaku tiwa Equatorialkongo, mpono tashi ti oye na elaka lyi ili. Kali shi ndika lyo shi, iya, ngweye to zi ko to kutha ko Uganda, ayehe mbono tashi ti otaa popi oshi- oshindonga, nenge oshikwambi nenge kehe elaka ndika lyokombinga yetu. Naa naakikiyu naa...oyendji tashi ti mboka moKenya. Kakele kaa..masayi, mbeya aale yomagonga. Mbono oye li kumwe ndi shi kutya naatutsi. Ngaashi wu shi kutya... moBulundi na-naRwanda omu na omihoko odhindji, ndee omu na ndhoka dha dhimbululwa naanaa kondandalunde kutya dhiyaka ondhiya ndhiya oondhiya tashi ti unene aatutsi, naahutu aahutu, aabantu. So, ondi shi kutya mpono owa yi ye naanaa wu uka pongandahulu dhetu otwa hala ashike tu tseye kutya.. odha li peni? O- otatu popi omalunda, mpo twa za, mpo twa tembuka sho tu uka tu uka nee moondjenda dhetu tu uka kuuninginino.. eh, mbungantu wetu hu tu li ngayingeyi.

(Vilho)

O, otandi hala okutya...o- iilongitho ayihe mbino... eeh, iitenda nenge iiyela. Iiyela mbino ngaashi mono moKenya, ngame nomumentu e li mono haku tiwa Viliema Nelulu, ngayingeyi ondi shi shi kutya ohithanwa Aihambo, Nghifikepunye Aihambo olyo okwa simaneka edhina lyo lyoshiludhe. Ina hala we okulwa omagumbo oViliema yaNelulu kwa li. Otwa li naye mokuti, kaamaumau, momvula yomilongo hamano.. nayimwe okuya komilongo hamano nambali. Sho twa li twa tumwa komuperesidende gwetu tu ye ando tu ki ilonge iita.. ko..Ethiopia, ndele inatu thika ko, omolwashoka katwa li tu na opasipota. E tatu indile ongundu ndjoka yaKanu ndjoka kwi yetu edhilila. Nande otwi hatu kwathelwa koongundu adhihe mbali kaadu naKanu. Kutya **omanga** nee mpwa he li ngeyi he. Nando otwa yi ngaa tu tale kutya yakwetu mbo ye li mokuti otaa longo ngiini. Oto- oto adha aalumentu mbono kutya.. evi ndino oku na evi xxxxx haye ke li kutha ngaa momilonga dhi li mpo. Mo hamu zi iitenda. Oyo yene tashi ti omipepo ongaashi ngaa ndhiyaka dhetu. Ndhino dho dhene hatu pepele ndhiya dhoshi-dhoshi-dhoshiwambo. Ndee iitenda mbyono e tayiii fikwa ndele e tayi tulwa mo sigo otayi ningwa, okuza moshela shi ninge oshitenda. Shoka okuninga oshi-osheela shi ninge oshitenda, oto shi nwetha momeya. To shi tula momulilo to shi dhenge ngwe' to shuna mo, to shi enditha momeya, **manga** oshipyu. To shuna meziko tashi ti otashi kolo ngaaka. Oko nde yi mona ashike kutya katu li kokule nayakwetu mbeyaka elala ashike lyo lyo lyo lyomithitu dho dhi li pokati ketu nayo. Ondi shi kutya ehumokomeho olye ya nale, ando okwa li.. haatiligane mba ye tu kwata moshipala, ondi shi kutya ando... otu li kokule ondi shi kutya niinima yimwe mbino oshoka ngele owa landula ondjoko...nona yaa...yaEgipti. O, aanongononi oyendji oya za mwaAfrika mpono pweEgipti osho wo kuMali, okwa li oombala dha li hoka dhaaludhe. Iya, onkee ano tashi ti oombala ndhono dhaaludhe ndhono, sho aatiligane ye ya oya kutha mo aanandunge mbano ye na ontseyo yokulonga iinima. Tashi ti

iinima yetu oya noya shuna monima. Ngayingeyi ngele ando ondi ku pule... Shigwedha kutya ngaashi u li ngawo owa mona... omupepo tagu longo sigo ongayingeyi? Nguno gwetu goshiwambo? Iyaa, ondi shi kutya oto yi ngaa shila u ka kwamiilema nenge ohwiyaka ku na... aayelege. Siku limwe oko tadhi ka kala ngaa sigo onena. Shoka mbyoka mboka ihaa ya etha naanaa iinima mbyoka yawo. Iya, omipepo ndhono oko dha li. Iigwengeshe mbino hatu popi yi tenda okwa li hayi zi moAngola mpo, pOshivia. Tse... ongaandonga naakwambi, katu na iitenda. Omatemo nomakuya noomwele niikuti iinima ayihe tashi ti mbyono iiyela tashi ti hayi katwalwa.. koAngola nenge kUukwanyama nale kakwa li oAngola. So. Eh, sho tashi ku pe ashike otashi ku lombwele... ngaashi omina ndjika yetu yaShomeya. Kandi shi wo ngee owa enda momisiuma mono hamu siikililwa iinima mbyono iikulunima yetu. Oto adha mo oongondo. Oongondo, nomagonga, omakulu ndee kageniwe naanaa ngaashi katu na ngaka getu oga longekeka goshinanena, ndee okwa li ngo. Ee... haga zi momina ndjoka yaShomeya. Petale tuu mpoka ndyoka ndyo hatu ti oo- o- olyaShomeya, opo nga tashi ti opo nga tashi ti pwa li pe na omipepo mpo. Aantu ohaa ka fula hwiya koShomeya. Taa zi ko nomamanya ngoka e tage ya omipepo odha li mpaka. Opo hayi ya okuhegumikithwa. Shoka otaa longitha ngo omeya ngono getale ngono, nge wa dhiladhila ngele etale ngele owa thikama komulo, ohaa yi mo mbela ngiini kwa li noku adha komeya ngeya. **Okwi** ha longitha iilongitho iikwashike, omiiya nenge oombale, oombale ondi shi kutya oshinima otashi tokoka, otandi inekele omiiya kwa li ha longitha. Okuteka nago omeya ngono oshoka owa pumbwa omeya opo u kale wa hambula. Ndee nomomipepo ndhino dhoshinanena.. o dhono dhaatiligane tashi ti oshitenda otashi ende momulilo goograta dhi thike peni. Ndee tashi piti tashi piti momeya. Ombi tatu ti nee tayi ka ninga iitenda. Osheela oshiima shimwe shi ili. Osha zi ashike memanya. Shono oho vulu oku shi gonya. Ndele shampa wa adha sha ningi oshitenda ohashi vulu okuteta oshiyela oshikwawo. Iya, ondi shi kutya.. osho unene iinima mbino kakwa li tu na okukala twe yi dhimbwa, oshoka oyo omithigululwakalo dhokututunga ngele otatu tungu komeho. Otwa adhika tu na omatemo. Hatu limi omapya. Otu na wo omatati, otu na omagonga, otu na omakuya, ndee kamwa li oombola muka. Aantu ohaa longitha uupani mboka haa longitha ku na uuhe koshitenda shi li ko-ko-, osho haa ka fulitha, nomomina ndjika yetu tatu popi yaShomeya. Ondi shi kutya ethimbo ndi mwe ya omwa adha wo nuugondo okwa li ku na uugondo, uugondo mbono, kooha huno, oshitenda, ndee pokati mpano okena oshima sha dhigwa sha fa ondhalate ndee oshingolondo noshisiliveli. Kashi shi oshitenda. Oshitenda okagondo ko kene. Ndele sho shili pokati mpano, ndele kayi ko we ngayingeyi shila oyi li momisiuma. Shoka tashi ti mpono polunza lwayo hatu yi kutha ihaa tu yi po. Iya, otashi etandje kombinga yopolitika, kutya ngele ngashingeyi... otatu lombwela kutya ino kutha ko oshiima shono we shi yugilwe. Eh, shino otashi gandja uuthemba kwaamboka ye tu yuga, uuthemba wetu wokufula omina yaShomeya. Sho osho tashi ti taa landulitha ko ngayingeyi omapya. Ngo taga ithanwa ku yamwe taa ti oofalama otatu ti omapya, mpano mpa li nale hapa lithilwa uulithilo waaludhe, owa kuthwa po ou li momake gaatiligane, ndee ooveta dho tadhi ti nee aaye, ito vulu okuyuga oshinima shaantu. Shimwe **ashike** owe shi yugilwe. Sho osho shili omina ngaashi yi li ngawo, oyetu. Omo kwii hatu- oondjokonona otwi na tashi ti uugondo mbono, oogondo dhino odha za peni? Iya, iinima mbino tashi ti onakwiyiwa aagundjuka oye na okwiilonga yo ya tale kutya... ooveta otadhi lundulula ngiini, opo tu galule ko iinima mbino nomaliko ngano ga li getu nale ngayingeyi itatu shi vulu, omolwa ooveta ndee ondi shi kutya monakuyiwa omathimbo otage ke ya ooveta dhi kale dha lunduluka, opo tu galule ko iinima mbino twa li twa yugwa.

(Vilho)-21.59

Ooo, oshiwambo osha kitakana. Shoka iitya ngaashi omithigululwakalo, omikalo, twe dhi thigulula. Eeh, ndee ngaye... mo-melaka lyoshitiligane onda tsa mo iitya oyindji mbyono twa hena mo nge otatu popi omithigululwakalo. Oku na oculture. Oku na otradition. Otradition ndjino ondi shi kutya hayo oculture. Oculture otashi ti oshiima shino hashi longwa. Elaka... olya longelwa kumwe noculture oshoka oondjimbo oculture. Dho oku na wo oondjimbo dhoka dhomithigululwakalo hatu ithana dhotradisi. Iya, shaa shoka to tungu, okagandhi, ondunda, it's a part of a culture, oyo tashi ti oculture yo oyo nee tashi ti nadho moshiwambo otaku ti omithigululwakalo. Iya, ko ku na nee omikalo ndhino tatu ti ngaashi tatu ti ooveta. Ooveta, oku na moshimoshitiligane otaku ti oonorm. Dhono tatu ti onorms, inadhi shangwa. Otu li twe dhi thigulula. Ngweye sho u li moshigwana ongomumati (=ong'omumati)... otaku tiwa iho yi poshini. Iho yi ko kelugo. Kelugo oto ihulu ko **omanga** wu na oomvula mbali ho konya oluko. Shampa wa zi kokukonya oluko, onorm otadhi ku lombwele kutya ngayingeyi ngoowa ninga gokoshinyanga. Ina shangwa, ndele oto lombwelwa taku ti ngayingeyi... oto yi koshinyanga. Tashi ti ndhono ooveta dhi li dha shangwa momitse dhetu nomoontulo dhetu. Tashi ti ndhono hadhi... pangele oshigwana shetu. Oku na wo ooveta... dhi ili ndhino hadhi popiwa taku ti ino! Ndhono oompango. Ino yaka, ino dhipaga. Oku na wo omalombwelo. Simaneka ho na nyoko kayi shi ino, dhono oto lombwelwa, ndee oveta. Tashi ti aakuluntu shaa gumwe, owu na okumusimaneka oshoka tashi ti elombwelo lyi ili paveta. Shoka nge ito shi ningi. Oshoka osha kwatela kumwe ino, nambino haku tiwa ino. Ino otashi ti oveta, tashi ti oshidhila. Wa dhilikwa waahe shi ninge. Ko ku na shino tashi ku lombwele kutya... ninga.

24.47

Simaneka, otu uvitathane? Tashi ti ndyono elombwelo, ndele oveta, dhimwe otadhi ti ino tashi ti ndjono owa ngambekwa **waahe** (3sing kwee, 1sing ndaahe) shi ninge wa dhilikwa, **waahe** (3sing kwee, 1sing ndaahe) shi... oshidhila. Ndee ayihe mbyono hatu ti ashike omithigululwakalo. Omithigululwakalo odhindji kadhi shi ooveta. Inima yi li mutse tashi ti mbyono hayi pangele oshigwana shetu ongaantu (=ong'aantu) tashi ti katu shi iimuna. Owu shi kutya nge oto ka lala ito lala noongaku. Oshimuna shi na okulala noongaku, ihashi kutha ko omakondo gasho ngele tashi lala, otashi lala ashike. Ngoye ongomuntu (=ong'omuntu) tashi ti owu na okukutha ko oongaku kutya oondhoka dhityakaya, ito lala nadho oto dhi kutha ko. Mbyono tashi ti oonorms dhi li mutse. Taku ti omuntu ogwashike ta lala noongaku. O, otu uvitathane? Ano otashi ti iinima mbino ope na nee mo-mo- mopaatiligane ope na tashi ti onda ti ope na otradisi, nenge otradition. Kutse ayihe nomithigululwakalo tashi ti omithigululwakalo iinima ayihe mbyono twa thigululeni, e tatu ti ayihe mbino oyetu, moshindonga ihaku tiwa ngeyi, moshindonga ihaku tiwa ngeyi, moshindonga tya ngeyi, elombwelo. Ndee ooveta kumwe niinima mbino yoculture ayihe mbyono ohayi kwatelwa ashike kumwe. Oculture... oshitya shoshiGreece tashi ti (culture), tashi ti okucultivate, okucultivate ongaashi to limi epya. Omuntu oha valwa kee-**keee** na sha. Ndee oha longwa. Ngele ando omuntu omuvala ndele to mu tula ashike moondjima tadhe ende komagulu, ke na esiku limwe e ku ukilile. Owe shi longwa tashi ti owa cultivatwa wa longwa ko- koshigwana shoka moka wa valwa mu sho. Ano elaka sho tuu to popi lyotangotango omulongi goye gwotango omeme. Sho to yamu ota ti taamba mumati gwandje. Shaa tu wa tameke okumbandagula ye ta ti.. meme. Otii dhenge montulo, okutya ota registrar momutse gwoye ta tula mo kutya kala ou shi kutya nguno oye nee meme ngu, ye otaku zi nee tate, ta ti tate! Meme! Ndee hatate te shi ti, ndele omeme oye omulongi gwoye gwotango. Ocultivation ndjo ndjoka tatu popi oculture. Elaka e mpa- oo- oshimwe shomiinima mbyo tatu ti oculture. Okutunga

ondunda, oshoka ndi shi oto longo, natango shoka nasho ohashi ithanwa oculture, oshima shoculture ndele.. nge sha ningwa ngee tashi ti oshoka oya kwatelwa nee kumwe notalandisi. Ondunda.. yo.. pandjigilile yoshigwana shetu. Tashi otayi tulwa kumwe nee kutya otradisi nee “house”, hasho? Ano otashi ti iinima mbyono.. eh, kutse inayi yooloka. Oculture notradisi ayihe oyi li mumwe. Iya, onke ano tashi ti otatu kala nga twa takamitha ngele otatu toloka paatiligane, twaa he yi lumbakanithe opo twaa huvi...thiwe ko (=uvithiweko) epuko. Tse ongaantu otu na okutya tse aawambo ohatu ti ngeyi. Oshoka omutiligane ke na esiku limwe ota ti ashike... omuntu ngwi, aye ota ti omuntu omuluudhe, omuntu omutokele. Osho shotango ohaa gwedha ko o-olwala. Tse ohatu ti ashike omuntu ngo ta zi ho. Iya, ngayingeyi tashi ti twiilongele (=twa ilongele) kuyakwetu ohatu ti omuntu omutokele nenge omutiligane. Ndele katwa li tu shi na, ohatu ti ashike omuntu. Omuntu okwa za peni mbela ngono... e li ngeyi to mu tala nawa. Gomafufu golundele. Iya. Onkee ano tashi ti... o-oshiwambo sho shene eh onda hala ashike kutya aanongononi naakonakoni yondjokonona naa ye muAfrica... ya ka tale oongandankulu mpoka twa za. Tse onga tuke aawambo inatu gwana, kutya ashike otwa zile komatale. Shimwe ashike mpono tu li ngayingeyi, ootwa ninga po oongandahulu, twa ningi po ethimbo, oyendji ohaa hala okutya otwe ya po oshita nayo, aatiligane sho ka oya kala okutuyuga evi lyetu. Ohaya ti otwe ya po... mo-mo 15th century nenge 16th century, sho hasho tashi ti... ndyono olyo ethimbo ye ya. Oya adha mpa namuntu. Eh! Tashi ti ndyono okuyelekela oku tu yuga sho tu na evi ndyono kutya tse kali shi lyetu. Ngaashi hu vu kutya evi olyayelege. Tse, katu shi wo kutya aayelege otwe ya nenge opo twe ya adha, shimwe ashike oya fa ngaa oyo ya li komeho getu. Yo nee aantu sho ye li mbono aayelege, oo... tse otu na iigunda mo hatuuu... tula iimuna. Ye ke na shigunda, iinima ye oha ka tala mo ashike shimwe sho a hala okulya opuwo. Ota dhipaga owala shimwe ashike shoka a hala okulya esiku ndyoka. Nande shoka iinima oo- iilongitho oya pumba okwa li e na okulongitha siku limwe uuzigo. Itumbu omaholongo ge li omulongo a **yahe** iiyamakuti yi li omulongo, kaa oteyi li po ngiini. Okwa pumbwa shimwe **ashike** okulya, shimwe ashike shesiku lyo. E taa lala taa li, ongula tashi ti oye niwe kondjala otaa ka konga ishewe. Iya, tse nee sho twe ya... otu na nee omonopoli ndjono... iyaa, otatu lwile, tatu gamene eliko lyetu kuyaakwetu mbeya oshoka tashi ti sho ye yi tala oye shi... o- iiyamakuti ngaashi ka iikwawo mbi ya yi li mokuti. Mbi ya omolwashike nayi edhililwa, ngele okwe shi adha mpoka ota dhipaga ashike. Sha wa adha tashi ti iita nee pokati ke tu nayo. Tashi ti yo otaa tameke taa hedha ko, taa zi po putse, taa hedha ko, se otatu ende tatu homene, shoka tashi ti natse wo.. iiyamakuti mbino natse otwe yi pumbwa. Ndee mbiyaka olyo ehupilo lyawo, kaye na we shilwe kakele.. kombutu niinima yilwe mbyoka hayi fulwa mom-mom-mevi. Tse otu na okukalelela pehala mpono tatu ningi po ongandahulu e tatu... sindike po tashi ti tu kale twa ninga po e tatu tula po uuhoho opo tu mone mo.. iikulya. Uuhoho okuyambeka evi ndji kale.. Iya ha shunduke. Mbeyaka tashi ti ke na ko na sha nevi oshoka tashi ti.. she omvula ashike yi na okuloka. Ngele ou uvu nee oondjokonona tadhi ti ngele okwa tala omuye te gu tala ngika, otayi e ta tete ko oshitayi, e ye a lye a **kaatumba**. Iya ngooto londo uka likoleko oshoka ongula owa hala natango omuti ngono u kale wu no-... oshi- oshi- oshikulya.. tashi liwa kwaamboka taye ya ongula. Ndele kuyo hasho shi li.

(Vilho) –32.34

Aaye, kali po we. Eeh, omithigululwakalo... se... ondi n'ezimo. Ezimo... olyatate... oku na wo ezimo lyameme. Onda za maantu ye li yaali. Ye (pn=&?) tate ke shi omumwayina gwameme. Monale, ngweye ong'omumati... olwindji oho kongelwa omukiintu. Twa ti omuna ngono gwanima ngono eh, oha longo, ondi shi kutya ota

vulu oku...kongwa a hokanwe... komumwetu ngu. Ngweye ku po, ku po! Aaye. Ye haye nokuli wa dhiladhila, aye. Oha monika oshike kwa ti okanona hono oh! Oha ka limi owa mona tuu ano ka lima (not ka-neg) tashi ti ke na ombunda ihayi ihayi... kake shi omulunga hoka okapetama ethimbo alihe. Iyaa. O-onakwiyiwa tayi.. moni- tayi talika kutya omuntu nguno ota vulu mbela tuu okuhupitha... ezimo lye. Tashi ti ezimo ngele owa hokanwa omuntu ke shi omukweni, ndee... omazimo ngono, ope na wo omazimo haku tiwa ndjono e aaye! Ngele oko wa hala hono tashi ti ihatu li hokana ndyo. Oshidhila wa dhilikwa, eeno ito shi ningi, sha wa dha kwa tiwa aaye. Kwa ti aaye, onda fa ngaa nda mono oka-, aye shila oto tala maandjanima mo. Ito shi ningi nande nande. Onkee ano tashi ti iinima mbyono ngayingeyi oya hula po. Ya hula po omo yi li momitse dhetu. Ndele.. mo...monkalamwenyo kayi mo we. Oshoka tashi ti oto hokana shaangoka wa dhiladhila okuhokana. Oondjindikila odh-kadhi po we. Kadhi po we. Sho osho unene tashi ti ndi kutya epiyagano ngayingeyi kali shi epiyagano shimwe ashike uuyuni owa ninga uushona. Nale ngele ou li momukunda ku shi shi kutya omumati gwandjanima ngono oh! Omumati, owa mona tuu ta zi hono komuthitu hono iiti mbyono a humbata eh, oh! Oha longo ngwiyaka, tashi ti ngwiyaka oye ta vulu okuhokanwa, ayehe tashi ti oya tala omumati ngwiyaka e ye a hokane oyana. Ko taku taliwa wo... egumbo moka u li kutya omu na shike. Nge ou uvite taku tiwa “egumbo lyaahiikombo kwaali”.. ethigona, tashi ti nokomeho oshikombo nomooaha oshikombo. Tashi ti egumbo ethigona. Taku ti oh, xxxxx owa hala u ka hokanwe mono... aaye, omumwetu ita hokanwa mo moka nande. Maandja iikombo kwaali. Oya hala taku ti kutya oh, nge owa adha tashi ti tadhi zi hono aaye, netango ito li mono. Ontsi.. yoongombe, ngayingeyi iinima mbyono hayo hayi talwa, tashi ti aamati naakadhona shaa ya halatahana, ito shi tindi, nando u ku uhale. Ngele ongaka otaa ti otatu yi komagestrata e tatu hokana e tatu ningi egumbo lyetu, inatu pumbwa eyambeko lyeni. Nale oshoka tashi ti otaku ti ho nge okwe ku **hiyil’ omayeye**... sho okese ndjono ndi shi, owa thingwa. Onkee ano tashi ti iinima ayihe to longo otwiiyutha (=oto iyutha) koompango dhoka dhi li moshigwana sheni, odho dhi li-... tashi ti hadhi pangele oshigwana sha tya ngaaka tashi ti oonorms. Haluhe oompango ndhono tadhi ti ino

36.25

ndee nandhoka wo, ou shi shi kutya mbeya otaa ti oto yi ashike kandjanima, elombwelo oshoka owa lombwela sho. Nge owa ti aaye okwa ti ino shi ninga sha ningi oveta. Elombwelo otali ti.. otwa hala wu ka konge maandjanima omuna okakadhona haka longo, elombwelo, ndele oveta oshoka olya kolekwa, kuyo mbano ye ku vala, lyo olyo li li moshigwana muka u li. Omazimo oge **shiwike** kutya ndiya, aaye, ndyono aaye ihal- ihatu ihali hokanwa... omu na omazimo haku ti ihaga hokanwa. Komazimo gamwe, ndee shi shili mezimo lyetu hasho shi li mezimo lyo. Ezimo lyetu olyi li- tashi ti aaye, mbono mbono ihatu yangumu mbo.

(Vilho) –37.23

Sho nde ku lombwele mpano.. Shigwedha kutya tala... omazimo hagehe.. ga faathana, sha zimo olyi na... oompango nomautho.. galyo. Oku na aantu yamwe ihaa ya li ngolo, ezimo. Kutya nee oya sa, ya dhipagwa nenge oyi isila, taku ti ohaku liwa yi li oyi isila, ndee ongolo yo yene ihaye yi li nande nande. Oo shono oshili mezimo lya tya ngaaka. Mbeya yamwe omazimo galwe otaga hokana ashike. Ndee kwaa ndino lyoye otaku ti ndyono ihatu li hokana. Iya, po opo tashi ti opo pwa yoolokela omazimo sha kehe ezimo olyi na.. outho galyo. Onkee ano tashi ti.. itatu gamangele mumwe nande, aaye, sigo onena ndjino ou na wo mbono aantu taa ti “o! To hokana omuntu.. gwaahono **waah** mu shi kutya ezimo lyawo ekwashike. To zi mpano ndele to tu eyele omukiintu wa zi naye koSouth Africa”. Kwa ti “o! Omuntu

we keta huno ezimo lyawo ekwashike”. Ou uvitendje tuu, otaa ye ku finyafinya. Shoka owa ninga oshima ihashi ningwa owa li wu na okupula kutya onda hala okuhokana. E ta ti inda paandjanima mpo to lombwelwa, tashi ti shili kumwe sha kwatathana nooveta dhezimo lyeni, nenge eutho lyoka lyi li ndyo hali pangele ezimo lyeni. Se tangotango... otu na ezimo. Osho oshiima shotango. Oshitiyali, tashi ti omukunda mpoka wu li. Oshititatu, ohaku tiwa oshikandjo. Nenge oshilongo ngashi omu na tashi ti.. omu na uulengwena mbono tashi ti ye na omikunda. Oku na mbono tashi ti ye na iikandjo. Oshikandjo oshilongo shi na omikunda dhi li musho. Oshilongo, ongaashi Uukwambi, Uukwaluudhi, Ongandjera, Ondonga, Uukwanyama, shono oshilongo. Oshi na omukwaniilwa. Ye omukwaniilwa nee ha kutya anuwa aluhe ke na omukunda. Oku li momukunda gwomuthigona, elenga lye, ou uvitendje? Ndee oshilongo ashike oye ta shi pangele ndee ke na omukunda. Osho tashi ti nee ashike kutya mbela ashike sha ningilwa ngawo. Kandi shi wo. Omu-omukwaniilwa ke li mo ke na omukunda gwe mwene kutya.. shimwe ashike, egumbo lye olyo ngaa lya simana kutya aaye otatu yi kOnamungundu, otatu yi kOndjumba, ou uvitendje tuu? Ee. Ndee... omukunda kagu shi gwe kaya. Aye. Iinima mbino yevundakano yo kutya omihoko dha hwiya mumwe, shono onakwiiwa yo- yuuyuni osho tau ti ngayingeyi, oto hokana omuntu ta zi koAmerica **waahe** mu shi, kutya okwa za peni? Yamwe ombano ya zile muno aapika, ta yi hwiya, tashi ti ngayingeyi oya galuka tashi ti oku li oprofesa nenge omwanawa tashi ti ota hokanwa komumoye gwahe kutya nguno omukwashike. Ka-ka-kashi na- iinima mbyono ha unene we naanaa tayi longo ndee otayi longo sigo onena ndjika, momitse dhetu, nomoomintulo dhetu, inayi za mo. Ngaa’nda (=ngaye onda)hala ndi ku lombwele ashike kutya ngame omukriste, nda shashelwa peke. Ndee iidhila mbino mbino nda lombwelwa mbino yetu yezimo lyetu, itandi yi yelekele nande esiku limwe ndi shi ningile owina.. ndi-ndi-ndi yi tagaluke. Kayi shi oveta, inayi shangwa. Ndee onda lombwelwa ashike taku tiwa... tse ihatu ningi ontumba, opuwo.

(Vilho) –41.41

Iipango omulongo mbyono onda hala ndi ku lombwele ashike kutya iipango omulongo... sigo onena ndjino oyi li ashike ko-komilungu dhetu hu. Ndee muno momitima dhetu, haatuhe. Ondi li ndi li omundonga, omukwanambwa, ou uvitendje? Ndee tashi ti ondi na natango iidhila mbino ya dhilikandje onkee ndi yi na. Onda dhilikwa mbi nda dhilikwa kutya shino ino shi ninga. Ondi shi kutya nasho wo mongreka ihashi vulu okuningwa. Ino yaka, ino dhipaga, ino hondela ayihe mbyono iipango tashi ti ondi yi na wo mezimo lyetu. Oku na wo mbyoka tashi ti mbyoka ya gwedhwa ko. Mbyoka yi li ashike yezimo lyetu **alike**, tashi ti itandi vulu ndi yi ekelehi oshoka oyo ngame. Ngame no kwa he yi na kandi shi ngaye. Ongaye lye ngono tashi ti ndekelehi iinima mbyono, mbyono yandje. OK, nandi.. pule nee.. manga mpono ou li po oshitya sha tya ngaaka Shigwedha, otu na ombepo... ondjapuki moshiwambo otayi ti shike?

(Vilho)

Aathithi. Nomoshiingilisa nale okwa li haku tiwa... “holy ghost”, oshilulu oshiyapuki. Ngayingeyi otaku tiwa “holy spirit”, ou uvitendje? Otaayende (=otaa ende) taa lundulula. Molwa iinima tashi ti mbiyaka oya tsa kumwe nambika yetu. Oshilulu osho omuthithi ngoka e ku lile po pokati.. koye... naakuluntu yoye mbeyaka ye ku tetekela, pokati keni ope na ompepo ndjoka tashi ti ndjoka ihayi pangele ndjoka hayi kwatakanitha pokati keni nayo. Ngayingeyi ngele owe yi ekelehi... kandi shi kutya ngoye, ongoye lye? Eitaalo.. olyi li mondjila. Ndee olye ya tashi ti ekelahi mbyono yoye, taamba mbi. Ndee mbyono, kayi shi yoye.

(Vilho)

Oshitya shono onde ku pe ashike mpano tandi ti taku tiwa... teheyilagagees, oholy ghost. Otu uvitathane? Oholy ghost otashi ti oyo ombepo ondjapuki ndjono tashi ti omuthithi ngono tashi ti ngweye iho vulu okupopya naKalunga, pokati keni naye ope na mboka ye mulile po ngono ho yi kuye to ti, onda hala wu fale oma-omaidilo gandje... kookukumba ya tetekela. Itashi ti.. mpoka ou li pombambo... nge oto indile kaathithi. Shimwe.. oto shi ningi, ndele.. itashi ka longwa oshoka kashi shi shoye. Ou shi shi kutya.. aantu oya fikithwa po omihanga. Aantu oya fikithwa po oonyoka. (Vilho)

Eliko ndyoka tali fikwa po ngaaka, oonyoka okwa li hadhi kotha oongombe, omihanga ohadhi kotha oongombe, oondja tadhi yalulwa tadhi yalulwa mpano, ou uvitendje? Ngapi tashi ti tadhi yi mongombe. Ndee ongereka sho ye ya tayi ti no ayihe mbyono iinima (end of Helmut 1)

Otashi ti iinima oya fikwa po shili. Ngashingeyi, ngele owa yi mOwambo ngayingeyi ope na aantu taa dhigilile taa ningi omayenge, haa ka landa... oonkotswa tadhi zi kombenge ho kutya... konkumbi. Taa dhigilile ya hala ya galule iinima yawo iipako mbiyaka yawo y'ekelwahi (=ya ekelwahi), y'ekeleewahi, omolwa wu taambe ombepo ondjapuki, yo kayi na ko nasha neliko lyoye. Ngayingeyi oto landa iingolondo, kayi shi uulunde. Ndee onyoka ndjono oyo yeni, oyo taku tiwa- oku na iimona mbyoka ya-ya li.. okanona otaka lukwa oke na okukala ke na onyoka. Oku na gamwe omazimo gamwe, iimona yo-yongandi, ayihe mbyono sho aatiligane ye ya mo oya ti uulunde ekeleheni iinima mbyo. Yo otaa yi kutha yo otaa ka tula komisiuma inda koFinland. Inaye yi fika po. Emania lyaakwanyama opo lya galuka ngayingeyi lya za koFinland... lyomba-lyo-lyo-lyomulilo guukwanilwa waUukwanyama. Oya ya e tayi sikilile, ngayingeyi oya mona kutya ongushu yayo oshike moshigwana oye li galula. Otu na wo iinima mbyoka ya fikwa po ihatu vulu we okuyimona ngayingeyi oshoka kayi po we. Ku na mpo to yi adha. Oomba, omasipa goondjamba, omasipa goondjamba nale oge li kohashike shalye, shoka tashi ti.. olyi na oongombe. Esipa lyondjamba, haayehe ya li ye na oongombe dhokulanda esipa lyondjamba. Ndee mbano sho ye ya oya ti iinima ayihe mbyono fikeni oya tula momulilo. Oongombe dha fikwa po. Opo u vule okutaamba ukriste. Ito vulu okutaamba ukriste u na iimona mbyoka. Otu uvitathane?

2.00

Tashi ti shono okwa li epuko. Nomadhina ngano wa pewa ku shi kutya otali ti shike. Ku shi kutya otali ti shike. Lyimwe otali ti omulilo, lyimwe otali ti oshalasholukwe ngaashi handi uvu taku ti anuwa Paulus anuwa oshalasholuke, ndee Saul otashi ti ooo oshike, ooo... oshi na tu ishewe edhina, ndee iinima ayihe mbyono tashi ti edhina ndyono kali shi lyomo- kulishi xxxxx ndele olyo taku ti taamba. Ku na wo ngame omusaane gumwe, a lombelwa komumpadela gongreka yaKatolika. Iyambo, ngayingeyi nena ndjino otatu ku shasha ngayingeyi ongoye Johannes". Ta ti "ewa", ndele shaatitano ino lya nande onyama, ou na ashike okulya ohi. Okwa shashwa nee ndi shi ngawo ndi shi, ngayingeyi otwe ku shasha hangoye we Iyambo, ongoye Johannes. Ye ota yi ti ipula ta ti o! Nda li Iyambo ndele kandi na po ohi mpaka shi ndi na onyama. Ye ota kutha omeya sho, ote yi shasha konyama sho. Ta ti ngayingeyi ku shi we onyama ngayingeyi ongoye ohi. Ngweye ngayingeyi ohi ku shi we nyama. Ye omupadela opo ta tameke okulya ye opander okwa uluka ko te ya okuspyinga metitano. O! Johannes oto ningi shike oto lyi onyama. No, itandi li onyama otandi li ohi. Ta ti "no, ito fundjundje shoka onyama to li". Ta ti nangaye kayi shi we onyama onde yi shasha nomeya ngayingeyi kayi shi we onyama kaya. Shoka ngaye nangaye onda li Iyambo, sho wa shashandje onda ninga Johannes. Nangaye onde yi shasha,

oya ninga ohi. Kayi shi we- kayi shi we onyama, otu uvitathane? Euvathano lyopombambo. Euvathano lyopombambo, iinima mbiyaka sho taye yi toloka mo kutya iipako ayihe mbyono, iinima **yaa** shi yopakriste. Ndee kungweye oya li li na sha shoka tashi ti eliko. Kakwa li ye na okutsa, nayi fikwe po. Elongitho lyopombambo lye yelaka. Iyaa. Ngayingeyi aantu otaa kongo nee iinima mbiyaka, ya- y'ekelwahi, ando okwa li yeshi kutya momutoko ohayi vulu okukahadhwamo moka ye yi fikila ando otaa uhala taa hadha (not=adha) natango. Onkee ano tashi ti shi na oshilonga, ngoye... Shigwedha ou na okushiwa kutya ngweye omukwashike...kezimo lyeni. Ngweye ito ningi nee omukwaluwala... oye a ninge ngweye aaye. Ye omukwaluwala ita ningi omukwanambwa, aaye. Onkee ano tashi ti iidhila yetu oya landula omazimo getu. Ezimo otashi ti oGenis-Genesis. Ogenesis mo twa za ngaashika Ogenesis ndjika yombimbeli.

5.04

Genis. Otu uvitathane? O- oluzo hotwa zeni. Tashi ti, osho tashi ti... o-iidhila mbika yetu, otwa landula twa landula o-omazimo, tse nee ngashi tse aawambo, ohatu ithanwa otu na otwa landula oomeme ihatu landula ootate. Ezimo lyandje kali shi lyatate. Tate okwa valandje ashike ndee ezimo lyandje omeme. Ihandi thigulula tate. Kakele kongashingeyi otashi vulika. Tashi ti ondi na okukatula sha pombapila kutya ngaye itandi thigululwa komukwanambwa, otandi thigululwa kaa-kaamwandje. Ndele oshina okukala shili mo-...moshike, mo-momishangwa. Ya, iinima yimwe mbino... tashi ti tu na okwiilonga. Eh, ongo omuhoko nguno tu li se ong'aawambo kutya tse... o-otu na omikalo.. dhotradisi inadhi faathana. Osho wo omikalo dhetweni, oonorms dhoka hadhi.. pangele omazimo getu inadhi fathana, atuhe aawambo. Shoka tashi ti atuhe aawambo elaka ndi hatu popi ngoye oto popi oshikwaluudhi ngaye ote popi oshindonga, otu uvitathane, inatu pumbwa omutoloki. Shoka oluzo ho twa za yamwe **ayeke**. Ndee omazimo, pasop! 'Po ge li. Atuhe otwiikwatelela ashike komazimo... inatu ikwatelela koshima shimwe, omazimo. Onkee ano tashi ti... nge ando owa landula omazimo gaakwaniilwa. Aakwaniilwa mbela, oya za peni? Aakwaniilwa oya za peni? Nge otatu ti oku na aakwaniilwa. Oya shitwa, oya hogololwa, nenge oye ya ngiini opo ya ninge aakwaniilwa? Ondjokonona ndjono... otu neni ngaa okwiiyifula. Otatu mono kutya osheya ngiini omuntu a ninge omukwaniilwa. Ongaashi tu neni.. omupresidende moshilongo mu. Okwa valwa omupresidende? Ngele ando ko-ko- komalualo tage ya, e to popi kutya okwa li oku na omupresidende Sem. Okwa lela oovula dhi thike mpa. Taku ya taku landula, otaku pulwa kutya.. okwa- okwa valwa omu-omupresidende nenge okwa hogololwa. Shono tashi ti ngayingeyi otu shi kutya aantu ohaa hogololwa. Omukwaniilwa, itandi vulu okushiyamukula. Epulo ashike onde li tula ashike moshigwana kutya okwe ya kutha peni? Niilwa, ondi shi ando ngele owe shi uva... omukadhona ngono okwa zile peni? Onkumbi. Ngo ha longo omapya ngo. Oshilwa tashi ti sha alulwa (=yalulwa). Oko okwa za edhina, nde aawa, aawanawa, osho tashi ti. Omwa, omwanawa. Omukwaniilwa, ezimo ndyoka lyo olyi li mwaambeyaka tatu popi yaNiilwa ngo a longele omukadhona, ngwiya a zile hwiya kOnkumbi. Iya. Oshamba, ohomba moshi-moshikavango. Ohamba moshikwanyama, otu uvitathane ngaa? Ohomba, ohomba, ohamba moshikwanyama, oshamba moshi..kwaluudhi noshi...ngandjera. Omukwaniilwa, omwa.. moshindonga. Iya, iinima nee ayihe mbino ngele ando owe yi tula kumwe ngayingeyi e to konakona... mbela omaluko oga za peni? Ng'ooto landula wo omazimo nga tu neni, oga za peni? Peni mpa za... omukwaaluwala a ninge omukwaluwala, omukwaluuwala, tashi ti ongolo, omutundu, a tunduwala noshe. Osho tashi ti ngaaka. Iya, ko taku landula omukwanumbwa tashi ti... ezimo

ndino lyaakwanambwa, oku na aakwanekamba, oku na aakwaanime, ayehe mbono ethimbo ndyoka tayi ipe omazimo... moka ye li mo, ya landula omazimo ngoka. Oko to- oto landula kutya oga za peni, oga lukwa uunake? Po opo ndi shi kutya twa tamekela mokuhogolola wo... kutya olye ta ningi omuwiliki. Nokuya nee kwetu okuza komatale, ondi shi kutya otwe ya tu na aawiliki. Aawiliki mbano oyo ye ya ya ka ninge aakwaniilwa, nenge aapangeli. Kaye shi aaleli, aapangeli oshoka ino mu hogolola, oha valwa ashike mezimo ndyoka tuu ndyoka taku tiwa olyaawa opuwo okutya... oyo yene hayiihogolola (=haya ihogolola) mokati kawo kutya nguno oye a yi pehala. Ngweye iho yi mo, nenge oshigwana. Kamu naa tashi ti otatu popi uudemokoli mbo tu na ngayingeyi hatu popi kutya uudemokoli, ku na mo oshipambu momukwaniilwa. Nongele ope na aagandjimaye, oombaka... aantu yomalenga mbano, yo taa gandja omayele kaantu yawo mbano. Yo mbeya tashi ti taa ulike kutya nima oye ta ningi oye ta yi peha. Ngoye ku na mo olunyala, onkee ano tashi ti ku na uuthemba kutya nu kale po nee na ze po aaye. Sema oha vulu kutya, aaye Sema na ze po, ose twe mu hogolola. Owu uvitendje? Ndee ngwiyaka ke shi kutya aaye. Ondi shi kutya.. ngele ando otaa konakona aakonakoni.. otaa landula aantu mba ye ya, ya wilika... o-osshigwana shetu okuza ko-...komatale. Omo tu na okulandula kutya omusinda ngono otwe enda ngiini? Onda popile mpano nda ti aakwangali. Ekota lyawo olyi li.. moAngola ngashingeyi, tatu tiwa... oku na Okwangali yi li kUukwanyama, hu kwa za ngaa olunza ndu lu li mOkavango ngayingeyi. Iya, onkee ano tashi ti ngele ando nando ando owa landula oma-omadhina. Omadhina gaakwangali ogo ngaa getu. Hasho? Hausiku. Eh? Ee. Malovu, Amalovu, tashi ti omadhina goshikwangali ngoka. Ngayingeyi owa hala iye kutya mbano kaye shi aakweni? Iya, ondi shi kutya mpono, omu na natango ethimbo, mbo tamu mwii...tula (=mwa itula) mo mokukonakona.. oluzo lwetu kutya otwa zeni peni? Tamu kongo yakweni ngaashi tandi popi omumentu ngashi tandi popi mpano Tomasa... Ngoma, omulongisikola, omo ngaa ha kala megumbo lyandje muno. Iyaa, ndee e tamu pula kutya ondjokonona yawo oyi li ngiini? Nokwiisimonona opo tamu vulu okukutha mo kutya.. oo, mpano opo twa kwatathana e mpano opo twa topoka. Yo tashi ti elaka lyoshikwangali, olya kwatathana noshiwambo noshiherero, mu na 'r', ndee omadhina oshiwambo. Otu uvitathane? oR oshihherero. Ohamboumwe, ohamano ndjoka oshihherero shoka. Eh? Ano tashi ti... ngele oto kongo ezimo lyoye oko to yi kongo ho. Muno moshilongo mu, aamwameme mba itatu popi molwa molwa uukumwe mboka waAfrica. Otatu popi aamwameme lela moshilongo muno ngaashi mpano mpano tuu lyeni mpa. Aaherero **ayeke**. Ngee otu uka kuuzilo, owiitsa (=owa itsa) maa...maakavango. Tashi ti onkee ano oresearch ngele otamu ningi omakonakono omu na okukwatathana naambeyaka oshoka ondi shi kutya namo omu na wo aanandunge mbono natango yiipyakadhila wo niinima mbi twiipyakidhila nayo, opo tashi ti tu gwanekeni oshilongo shino shimwe **ashike** she-shaantu yetu oshigwana shetu, e tatu shi faleni komatale hwiya, se tatu mono kutya aamwameme mbeya ya ya kuumbugantu oye enda ngiini? Nopeni mpano twa topoka melaka nomoomikaló. Ayehe mbono tashi ti...eh, omuzulu ke shi uutati. Oku na ashike ondhimbo negonga. Tse uutati otwe wu kutha peni? Egonga otu li na, well, nondhimbo otu yi na. Uutati otwe kutha peni? Aantu mba tu li nayo mpano popepi mpano, ondi shi kutya o Amunyela... gwalye ano ngwiya omukwa omuwa omusa-omukwaniilwa gwaangandjera...

(Vilho)

GwaShikwa? GwaShikwa ngaa? OK. Tashi ti ngono okwii (=okwa li) ha homona Ondonga. Aandonga mpeyaka **manga** inaa mona ondjembo. Haa **hende** tashi ti Uukwambi taye wu ende hwiya komakango e taya- taa yugu ko oongombe ko-

kOndonga. Kambonde kaMpingana... iifufuta e yi mono. Tashi ti yoo aandonga otaa zi ko taye ya landula yu uka kOngandjera, inaa ya mUukwambi, yu uka ngaa kOngandjera. Yo otaye ya taa ti tatekulu... uutati wa zi kumwe, oto tu etele oshipilangi shoye shino sha zi kumwanyoko. Uutati ihe mbo. Ta ti oshima shino osha shike? Oshilongitho tashi ti ngaashi sha tya ngawo he, oh! Ngelando- natu yeni ashike piyaamakuti wu tale kutya ohashi longo ngiini. Yo otaa yi piyaamakuti taa ti tatekulu oshima shino oho tale ihe montalelo ngeyi....